

herschrijving van fragment 3, heeft natuurlijk wel als consequentie dat ook tekstfragment 1 en 2 aangepast zouden moeten worden.)

Winst van deze herschrijving is dat nu veel duidelijker is dan in de eerste versie wat er ongewenst is in de huidige situatie en waarom de logica zich ook op argumentatie buiten strikt formele onderwerpen zou moeten richten. Daarmee is het in deze herschreven versie ook veel eenvoudiger geworden de verzwegen argumenten te achterhalen.

4. Conclusie

Een pragma-dialectische benadering geeft de mogelijkheid onduidelijke verbanden tussen argumenten en standpunten betekenisvol te beschrijven. In tekstfragment 3 bijvoorbeeld is het verzwegen argument niet-begrijpelijk; het pragmatisch optimum is voor een analysator niet te achterhalen. Dat komt doordat het pragmatische schema waarop de argumentatie berust niet goed uit de verf komt. Oorzaak: een aantal voor de begrijpelijkheid noodzakelijke stappen ontbreken, waardoor niet goed te zien wat het ongewenste gevolg is op grond waarvan tot het standpunt geconcludeerd wordt.

Zo'n beschrijving geeft direct ook een idee van de wijze waarop de onduidelijkheid verholpen kan worden: het ongewenste gevolg moet uitgebreider worden uitgelegd. Hoe dat precies moet worden gedaan, blijft altijd iets dat de schrijver zelf per geval moet bepalen. In dit geval lijkt een goede oplossing relevante informatie uit de rest van de tekst in te voegen in de vorm van een onderschikking.

Noten

1. Dit promotie-onderzoek naar onduidelijke verbanden tussen argumenten en standpunten in geschreven teksten maakt onderdeel uit van een groter schrijfproject, waaraan ook Rinke Berkenbosch, Ingeborg van de Geest en Erik Viskil van de Vakgroep Taalbeheersing van de Universiteit van Amsterdam deelnemen.
2. In Van Eemeren en Grootendorst 1989 wordt uiteengezet hoe een schrijfstrategie op basis van een pragma-dialectische analyse eruit ziet. Het centrale idee is dat transformaties die uitgevoerd moeten worden bij de analyse van argumentatie spiegelbeeldig kunnen worden toegepast bij het schrijven (presenteren) van betogen. Het onderzoek naar onduidelijke verbanden maakt onderdeel uit van het nader invullen van de presentatie-transformaties delete en additie.
3. Het pragmatisch optimum is de uitspraak die 1. de redenering geldig maakt en 2. het meest informatief is van alle mogelijke aanvullingen en 3. behoort tot de gebondenheden van de schrijver. Het pragmatisch optimum geldt als het verzwegen argument van de argumentatie.

Bibliografie

- Eemeren, F.H. van, en R. Grootendorst
 1989 'Het schrijven van betogen. Naar een presentatie-strategie op basis van pragma-dialectische analyse'. In: D. Janssen en G. Verhoeven (red.), *Taalbeheersing in Nederland. Een bundel artikelen aangeboden aan prof.dr. W. Drop*. Groningen. p.87-102.
- Gerritsen, S., en A.F. Snoeck Henkemans
 1990 'Verzwegen argumenten als probleem bij het schrijven van betogende teksten'. In: *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 12, 4, p. 299-308.

10 Definities in argumentatieve teksten

Erik Viskil

1. Inleiding

Wie iemand op een redelijke manier van de aanvaardbaarheid van zijn mening wil overtuigen, zal zijn betoog bij voorkeur zo formuleren dat de ander optimaal begrijpt wat hij wil zeggen. Wanneer een standpunt of de argumenten voor dat standpunt onvoldoende duidelijk zijn, is het voor de luisteraar of de lezer immers moeilijk het standpunt te beoordelen, laat staan te aanvaarden. Zonder begrijpelijke formuleringen is het oplossen van meningsverschillen onmogelijk.

Eén van de middelen die iemand die een betoog schrijft ter beschikking staan om zijn formuleringen begrijpelijker te maken, is het *definiëren van de onbekende of onduidelijke termen*. Maar definiëren leidt niet automatisch tot volkomen begrip. Definities moeten zelf eveneens aan bepaalde begrijpelijkheidseisen voldoen om hun verduidelijkende functie te kunnen vervullen. In de praktijk wordt lang niet altijd aan die eisen voldaan. In een nota van het Ministerie van CRM, waarin de betekenissen van termen uit het kunstbeleid zijn vastgelegd, wordt bijvoorbeeld de volgende niet erg verhelderende definitie gegeven van 'gebruikswaarde'.

Het begrip 'gebruikswaarde' verwijst naar categorieën van mensen (CRM 1980).

Mijn artikel gaat over de begrijpelijkheid van definities. Ik zal een antwoord proberen te geven op de vraag hoe een schrijver duidelijk kan maken dat hij definieert, welk type definitie hij in welke gevallen kan gebruiken en hoe hij duidelijk kan maken dat van een bepaald type definitie sprake is. Ik zal eerst kort ingaan op de functie van definities in argumentatieve teksten. Daarna bespreek ik wat de karakteristieke kenmerken zijn van verschillende typen definities en laat ik zien hoe standparafrasen als hulpmiddel kunnen worden gebruikt bij het formuleren van definities.

2. Definiëren en argumenteren

Tussen definitieeler en argumentatieeler bestaat een nauwe relatie.¹ Van oudsher wordt definiëren als een belangrijk hulpmiddel beschouwd bij zowel het interpreteren en evalueren als het formuleren van standpunten en argumenten. In de klassieke opvatting zijn definities middelen om kennis te verkrijgen van de betekenis van de termen die in een redenering worden gebruikt²; ze spelen een rol bij het bepalen van de geldigheid van redeneringen.³

In moderne theorieën waarin van een dialogisch perspectief op argumentatie wordt uitgegaan, wordt definiëren als een middel beschouwd voor het verhelderen van

discussies. Arne Naess wijst er in zijn boek *Elementaire argumentatieve leer* (1972) op dat het voor discussianten noodzakelijk is hun termen te verduidelijken, aangezien niet alleen de geldigheid van redeneringen, maar ook de aanvaardbaarheid van afzonderlijke beweringen (standpunten bijvoorbeeld) uitsluitend kan worden vastgesteld wanneer de betekenis van de gebruikte termen duidelijk is. Of discussianten het met elkaar eens zijn over de aanvaardbaarheid van een bewering, is volgens hem tot op zekere hoogte een kwestie van woordgebruik en definitie.⁴ Wanneer een schrijver stelt dat *De invloed van Vincent Van Gogh niet pas tegen 1900 van kracht werd, maar ook al merkbaar is in het werk van Toorop en Thom Prikker* (zoals Carel Blotkamp doet in NRC Handelsblad van 23 november 1990), dan zal een lezer pas kunnen beslissen of hij het hiermee eens is nadat de betekenis van de term *invloed* is vastgesteld en nadat duidelijk is wat met *van kracht worden, merkbaar zijn* en *tegen 1900* wordt bedoeld. Wanneer deze termen zijn gedefinieerd, is het voor de lezer mogelijk te beoordelen of de bewering aanvaardbaar is en te overwegen of het relevant is een discussie over de aanvaardbaarheid van de bewering te beginnen.

Diverse auteurs wijzen er echter op dat het definiëren van termen in een discussie een zeker risico met zich meebrengt. Zo stelt Rupert Crawshaw-Williams in *Methods and Criteria of Reasoning* dat definities een obstakel kunnen zijn voor een zinvolle argumentatieve gedachtenwisseling, aangezien discussianten zich door middel van zeer beperkte en persoonlijke definities bij voorbaat van de aanvaardbaarheid van hun beweringen kunnen verzekeren (1957:16, zie ook Copi 1982:158). Wie bijvoorbeeld beweert dat de Sovjet Unie een democratie is en daarbij *democratie* definieert als 'een staatsvorm waarbij de mogelijkheid wordt geboden dat het volk invloed uitoefent op de besluitvorming', heeft zich al min of meer van zijn eigen gelijk verzekerd.

3. Typen definities

In de argumentatietheorie worden, met name in de logische handboeken, regels gegeven voor het formuleren van definities (zie bijvoorbeeld Copi 1982:159, Kahane 1978:182, Rescher 1964:44). Deze regels geven niet aan hoe een schrijver zijn uitspraken als definities herkenbaar kan maken, laat staan als definities van een bepaald type. Om daar aanwijzingen voor te kunnen geven, is het nodig vast te stellen wat onder definiëren moet worden verstaan, welke typen definities er kunnen worden onderscheiden en wat de karakteristieke kenmerken van deze definities zijn.

Definiëren kan in zeer algemene termen worden omschreven als *het geven van een definitie* (Van Dale 1985:569), wat wil zeggen het doen van een uitspraak die uit een *definiendum*, heigene wat omschreven wordt, en een *definiens*, een omschrijving, bestaat. In mijn opvatting is definiëren een *taalhandeling waarmee wordt aangegeven wat een term betekent of hoe een term wordt gebruikt*.⁵ Op grond van deze omschrijving kan elke definitie worden opgevat als een *taalgebruiksregel* waarin de betekenis of het gebruik van een term wordt aangegeven.

Welke typen definities kunnen er worden onderscheiden? In zijn standaardwerk *Definition* (1972) maakt Richard Robinson, op grond van een indeling in definiëerdoelen, een onderscheid tussen twee typen definities waarmee de betekenis van een term kan worden aangegeven.⁶ Met een *lexicale definitie* geeft een schrijver aan in welke betekenis een bepaald woord in een taalgemeenschap wordt gebruikt; hij beschrijft daarmee een taalgebruiksregel die in een taalgemeenschap wordt gehanteerd.

Met een *stipulatieve definitie* stelt een schrijver vast in welke betekenis hij zelf een bepaalde term gebruikt, waarmee hij een individuele taalgebruiksregel verschaft.

Robinsons tweedeling kan, zoals in de definitieliteratuur wel gebeurt, worden aangevuld met een derde type definitie, de *stipulatief-lexicale definitie* (zie bijvoorbeeld Copi 1982:142 en Naess 1978:76).⁷ Met een stipulatief-lexicale definitie stelt een schrijver vast dat hij een term in een bestaande betekenis gebruikt; hij geeft een individuele taalgebruiksregel die op een conventionele regel is gebaseerd. Aangezien stipulatief-lexicale definities primair ten doel hebben het gebruik van een term door een schrijver vast te leggen, moeten definities van dit type als een subcategorie van de stipulatieve definities worden beschouwd.⁸

4. Definiëren als taalhandeling

De verschillen tussen de drie typen definities kunnen inzichtelijker worden gemaakt door de typen te verbinden met verschillende vormen van definiëren en die te classificeren aan de hand van Searles taxonomie van taalhandelingen. Zo'n taalhandelingstheoretische classificatie sluit aan bij Robinsons indeling naar definiëerdoelen en heeft ten opzichte van die indeling het voordeel dat op grond van meer dan één criterium kan worden bepaald hoe lexicale, stipulatieve en stipulatief-lexicale definities met elkaar overeenkomen en waarin zij van elkaar verschillen.

Lexicaal definiëren kan het beste worden gekarakteriseerd als het uitvoeren van een *bewerder*. Definities van dit type zijn beschrijvingen van taalgeregels die in een taalgemeenschap worden gehanteerd en kunnen net als andere beschrijvingen waar of onwaar zijn. Bovendien geldt voor het geven van een lexicale definitie een oprechtheidsvoorwaarde: de schrijver stelt zich er garant voor dat de gedefinieerde term in de taalgemeenschap de gegeven betekenis heeft.

Stipulatief definiëren kan worden opgevat als een *taalgebruiksverklarder*.⁹ Door middel van een definitie van dit type roept de schrijver een stand van zaken in het leven waarin een term een bepaalde betekenis heeft. Hij hoeft voor het geven van zo'n definitie niet over een specifieke geestesgesteldheid te beschikken; de gebondenheid aan de gestipuleerde betekenis is niet een consequentie van een intentie van de schrijver maar van de in het leven geroepen stand van zaken.

Stipulatief-lexicaal definiëren kan het beste worden gekarakteriseerd als het uitvoeren van een *beweringstaalgebruiksverklarder*. Taalhandelingen van deze klasse vormen een subklasse van de *beweringsverklarders*, de klasse van taalhandelingen waarvan sprake is als een bewerder en een verklarder elkaar overlappen (Searle 1981:163,164). Bij de beweringstaalgebruiksverklarder stipulatief-lexicaal definiëren doet een schrijver tegelijkertijd een (vaak impliciete) bewering over de conventionele betekenis van een term en geeft hij een verklaring waarmee deze betekenis wordt gestipuleerd.¹⁰ Er zijn hiervan ten minste twee varianten. Een schrijver definieert een term in een conventionele betekenis en verklaart dat hij de term in zijn tekst in deze betekenis zal gebruiken of hij geeft een definitie die een precisering is van een lexicale definitie en geeft aan dat hij de term in deze gepreciseerde betekenis zal gebruiken. In beide gevallen bindt hij zich aan de conventionele betekenis en roept hij een stand van zaken in het leven waarin de gedefinieerde term conform de conventionele betekenis wordt gebruikt.

Er zijn dus drie communicatieve doelen van definiëren. Een schrijver kan *beweren*, *verklaren* en *beweringsverklaren* dat een term een bepaalde betekenis heeft. Voor het

verduidelijken van termen in zijn eigen tekst kan hij zowel van verklarende als van beweerverklarende definities gebruik maken. Zuiver beweerende definities zijn (per definitie) slechts geschikt om de betekenis te geven van termen die door anderen zijn gebruikt.

5. De herkenbaarheid van definities

Om een omgangstalige definitie herkenbaar te kunnen maken als een definitie van een bepaald type, moet een schrijver inzicht hebben in de karakteristieke kenmerken van de verschillende typen definities. Dat inzicht kan worden verkregen aan de hand van *standaardparafrases*, dat wil zeggen expliciete en onduidelijke formaliseringsdefinities. Standaardparafrases van definities moeten aan een drietal eisen voldoen. Ze moeten aangeven dat een term wordt gedefinieerd en niet een zaak of begrip, ze moeten het onderscheid aangeven tussen het definiendum en het definiens en ze moeten het mogelijk maken te differentiëren tussen de verschillende vormen van definiëren.¹¹

In *Regels voor redelijke discussies* (1982) geven Van Eemeren en Grootendorst een algemene standaardparafrase voor taalgebruiksverklarenders, die ook voor definities geldt. Deze standaardparafrase heeft de volgende vorm:

(...) is een taalgebruiksverklaarder van (term).

'inventiviteit is vindingsrijkheid' is een definitie van inventiviteit.

Voor het verkrijgen van inzicht in de karakteristieke kenmerken van verschillende typen definities (op grond waarvan richtlijnen kunnen worden opgesteld voor herkenbaar definiëren) is deze parafrase niet specifiek genoeg. De parafrase geeft weliswaar aan dat de definitie een termdefinitie is en maakt een onderscheid tussen het definiendum en het definiens, maar biedt onvoldoende mogelijkheden om de specifieke communicatieve strekking weer te geven.

Specifiekere standaardparafrases van definities kunnen worden opgesteld op grond van de indeling van definities naar taalhandelingsklasse. Wanneer in deze parafrases communicatieve standaardformules worden opgenomen, maken ze het mogelijk verschillende typen definities op grond van de communicatieve strekking van elkaar te onderscheiden. Aangezien de standaardparafrases formaliseringsdefinities zijn van verschillende typen definities, moeten omgangstalige definities in principe tot de standaardparafrases kunnen worden herdield.

1 Definiëren door middel van een taalgebruiksverklaarder / Stipulatieve definitie:

Hierbij verklaar ik dat in mijn taalgebruik de term x betekenis y heeft.

2 Definiëren door middel van een beweringstaalgebruiksverklaarder / Stipulatief-lexicale definitie:

Hierbij verklaar ik dat in mijn taalgebruik de term x, die in taalgemeenschap TG wordt gebruikt in betekenis y, betekenis y heeft.

3 Definiëren door middel van een preciserende beweringstaalgebruiksverklaarder / Preciserende stipulatief-lexicale definitie:

Hierbij verklaar ik dat in mijn taalgebruik de term x, die in taalgemeenschap TG in betekenis y wordt gebruikt, betekenis yi heeft, waarbij geldt dat er geen interpretatie is van yi die niet ook een interpretatie is van y en dat er ten minste één interpretatie is van y die geen interpretatie is van yi.

6. Het vermijden van interpretatieproblemen

De standaardparafrases hebben zowel een kritische als een heuristische functie. Ze kunnen worden gebruikt bij het evalueren van de begrijpelijkheid van definities die in een tekst naar voren worden gebracht, maar ook bij het opstellen van definities. Om deze functies toe te lichten, zal ik ingaan op enkele interpretatieproblemen die kunnen ontstaan wanneer een schrijver elementen uit de standaardparafrases impliceert laat en zal ik aangeven hoe een schrijver met behulp van de parafrases definities kan opstellen die niet tot dit soort interpretatieproblemen aanleiding geven.

In de inleiding van *Kunst, macht en mecenaat* (1987) definieert Bram Kempers *professionalisering, staatsvorming* en *civilisatie*. Hij doet dit als volgt:

De meest algemene relationele procesbegrippen die in dit boek gebruikt worden om beschrijvingen en interpretaties te ordenen laten zich als volgt omschrijven. Professionalisering is een aanduiding voor ontwikkelingen in de arbeidsdeling of economische differentiatie. [...] Staatsvorming verwijst naar ontwikkelingen in bestuursvormen of politieke integratie. [...] Civilisatie is een aanduiding voor ontwikkelingen in gemeenschappelijke gedragsstandaarden of culturele integratie (1987:24).

Hoe moeten Kempers definities worden opgevat? Door middel van de woorden *aanduiding* en *verwijzing* maakt hij duidelijk dat zijn definities termdefinities zijn, of preciezer: definities van begripstermen (vgl. De Groot en Medendorp 1986:69,70). Ze kunnen het best als taalgebruiksverklarende of stipulatieve definities worden gereconstrueerd. Kempers geeft immers aan dat het om definities gaat waarmee hij de betekenis vaststelt van termen die in zijn boek voorkomen en hij maakt niet duidelijk dat de termen door anderen in dezelfde betekenis worden gebruikt. Had hij het laatste wel gedaan dan zouden de definities moeten worden opgevat als bewerings-taalgebruiksverklarende of lexicaal-stipulatieve definities.

Wanneer de context (in dit geval de gehele tekst) bij de analyse wordt betrokken, wordt de reconstructie problematischer. Uit de inleiding en de noten van *Kunst, macht en mecenaat* blijkt dat het werk aansluit bij het theoretisch kader dat is ontwikkeld door Norbert Elias. Dit plaatst de definities, met name die van civilisatie, in een ander licht. Het is de vraag of Kempers wel recht wordt gedaan door zijn definities als taalgebruiksverklarende definities te reconstrueren. Wanneer hij de termen heeft gedefinieerd conform de betekenis die Elias eraan geeft, zouden ze moeten worden gereconstrueerd als beweringstaalgebruiksverklarenders. Zo'n reconstructie heeft zowel gevolgen voor de evaluatie van de definities als voor de evaluatie van de tekst. Bij de evaluatie van de definities moet niet alleen naar de lokale doelmatigheid van de definities gekeken worden, maar moet ook worden nagegaan of Kempers zijn termen inderdaad conform Elias' betekenis gebruikt (en moet misschien ook wel worden onderzocht of de definities in meer algemene zin doelmatig zijn). Bij het be-

oordelen van de gehele tekst moet in ogenschouw worden genomen dat het werk geen nieuwe en op zichzelf staande theorievorming betreft, maar dat het, doordat wordt aangesloten bij bestaande betekenissen van begripstermen, om theorievorming gaat binnen een bepaalde school of onder een bepaalde mantel (vgl. De Groot en Medendorp 1986:92).

Het is duidelijk dat de formuleringen waarin de definities van *professionalisering*, *staatsvorming* en *civilisatie* zijn gesteld, onvoldoende duidelijk maken welke reconstructie de voorkeur verdient. Op grond van de frase 'die in dit boek gebruikt worden' kunnen ze nog het beste als taalgebruiksverklarende definities worden beschouwd. Aan de hand van de standaardparafrases kan een negatief oordeel over de herkenbaarheid van de communicatieve strekking van de definities worden gegeven. De manier waarop de definities zijn geformuleerd, geeft bij nauwkeurige lezing aanleiding tot interpretatieproblemen.

Een schrijver kan de kans op het ontstaan van dit soort interpretatieproblemen verkleinen door bij het opstellen van zijn definities van de standaardparafrases uit te gaan. Stel dat een antropoloog de term *peasant* in een tekst gebruikt en om begripsverwarring te voorkomen deze term wil definiëren. Hij zou dan gebruik kunnen maken van de formulering 'een peasant is een eigenierde boer'. Deze (elliptische) formulering heeft nadelen. De definitie maakt niet duidelijk dat het om een definitie van de term *peasant* gaat, als gevolg waarvan de definitie kan worden opgevat als een omschrijving van de zaak 'peasant' of zelfs van het 'wezen' van een peasant. Dit leidt, wanneer een standpunt over peasants wordt ingenomen, gemakkelijk tot immunisering en het ontdruken van de bewijslast (vgl. Van Eemeren, Grootendorst en Kruijer 1986). Om dit te vermijden zou de antropoloog zijn definitie beter als 'De term *peasant* staat voor eigenierde boer' kunnen formuleren. Wanneer hij daarbij duidelijk wil maken dat hij de term *peasant* niet lexicaal definieert, maar stipulatief, kan hij de formulering wijzigen in 'De term *peasant* staat in dit boek voor eigenierde boer'.

Het kan zijn dat de antropoloog met zijn definitie aansluit bij een betekenis die ook door anderen aan de term *peasant* wordt toegekend. In dat geval moet hij er voor kiezen zijn definitie als een beweringstaalgebruiksverklarder te formuleren. De standaardparafrase van een beweringstaalgebruiksverklarder kan eenvoudig worden omgezet in de formulering: 'In dit boek gebruik ik de term *peasant*, net als Adams (1971), in de betekenis eigenierde boer'. Het spreekt voor zich dat de antropoloog meer formuleringsalternatieven ter beschikking staan om aan te geven dat zijn definitie als een beweringstaalgebruiksverklarder moet worden opgevat. Hij kan de definitie bijvoorbeeld over meer dan één zin verdelen, hij kan gebruik maken van de context, of in de noten van zijn tekst aangeven dat hij aansluit bij een bestaande betekenis.¹²

7. Besluit

Wat is er gewonnen met het opstellen van standaardparafrases van verschillende typen definities? Dat kan ik het best duidelijk maken door de voordelen te bespreken die uit de zojuist gegeven illustraties naar voren komen. De illustraties maken in de eerste plaats duidelijk dat de parafrases van nut zijn voor de interpretatie van definities. Ze maken het eenvoudiger een uitspraak als definitie te herkennen en kunnen als hulpmiddel worden gebruikt bij het identificeren van het specifieke type

definitie waarvan gebruik is gemaakt.

De illustraties maken in de tweede plaats duidelijk dat de parafrases bruikbaar zijn voor het evalueren van definities. Doordat de parafrases aangeven welke elementen een definitie moet bevatten om op het niveau van de communicatieve strekking begrijpelijk te zijn, kunnen ze worden gebruikt voor het opstellen van eisen aan de hand waarvan de begrijpelijkheid van definities kan worden beoordeeld.

In de derde plaats maken de illustraties duidelijk dat de parafrases een schrijver in staat stellen adequate definities te formuleren. Door van de standaardparafrases gebruik te maken, beperkt een schrijver de mogelijkheid om van immuniseringsstrategieën gebruik te maken en verkleint hij de kans op het ontstaan van interpretatieproblemen. Hij stelt de lezer in staat zijn definities gemakkelijker te onderscheiden van andere uitspraken die in een discussie een rol spelen en hij stelt hem in staat zijn definities als definities van een specifiek type te herkennen. Het laatste is met name van belang wanneer van de regel wordt uitgegaan dat in een discussie termen alleen mogen worden gedefinieerd in een betekenis die nauw verband houdt met een conventionele woordbetekenis. Deze regel wordt door verschillende auteurs, bijvoorbeeld door Crawshaw-Williams, voorgesteld om discussianten de kans te ontnemen zich door middel van definities bij voorbaat van de aanvaardbaarheid van hun beweringen te verzekeren.

Noten

1. Met de termen *definitieel* en *argumentatieel* verwijs ik naar methoden ter verbetering van praktische vaardigheden in het definiëren en argumenteren. De aanbevelingen die in deze methoden worden gedaan, zijn, als het goed is, gebaseerd op theoretische overwegingen. Theorievorming over definiëren en argumenteren vindt plaats in het vak argumentatietheorie (zie Van Eemeren, Grootendorst en Kruijer 1981:47).
2. Oesterle (1963:xviii) wijst erop dat definitieel in de klassieke opvatting met name wordt gebruikt voor het verwerven van kennis van de essentie van een zaak. De betekenis van een term wordt gegeven door die essentie te beschrijven.
3. Om te kunnen vaststellen of argumentatie in omgangstaal logisch geldig is, is het noodzakelijk eerst te bepalen of de termen in de argumentatie in dezelfde betekenis zijn gebruikt. Daarna kunnen de termen door symbolen worden vervangen en kan worden nagegaan of er sprake is van een geldige redeneervorm.
4. Het doel van *Elementaire argumentatieel* is inzicht te geven in de oorzaken van misverstanden en in de manieren waarop misverstanden kunnen worden voorkomen. Definiëren speelt bij dat laatste een belangrijke rol; definities kunnen volgens Naess een bijdrage leveren aan het voorkomen van schijnverschillen en onvruchtbare discussies (1978:7, 81-83).
5. In deze omschrijving van definiëren wordt het belang van definiëren als menselijke, intellectuele activiteit benadrukt. Robinson (1972:13) wijst erop dat in een studie over definities de aandacht niet geconcentreerd moet zijn op het resultaat, maar op de *activiteit* van het definiëren, aangezien dezelfde omgangstalige zinnen verschillende soorten definieeractiviteiten kunnen uitdrukken. Hieraan kan worden toegevoegd dat het verschil tussen verschillende typen definities moeilijk kan worden geconstateerd en slechts beperkt inzichtelijk kan worden gemaakt wanneer definities niet in correspondentie met het uitvoeren van definitiehandelingen worden bestudeerd. Robinson maakt een onderscheid in *doelen* en *methoden* van definiëren. Dit onderscheid stelt hem in staat verschillende typen definities van elkaar te onderscheiden die op het eerste gezicht niet categorisch van elkaar te onderscheiden lijken. Zo maakt hij duidelijk dat de termen *oostenstieve definitie* en *stipulatieve definitie* niet alleen moeten worden beschouwd als aanduiding voor verschillende typen definities, maar dat deze termen aangeven dat de ene definitie met behulp van de *oostenstieve methode* is uitgevoerd en dat met de andere een *stipulatief doel* wordt nagestreefd.
7. Naess onderscheidt dit type maar geeft het geen naam (Naess 1978:76). Copi, De Groot en Me-

dendorp en Schoonbrood spreken over *preciserende definities* (Copi 1982:142, De Groot en Medendorp 1986:161 en Schoonbrood 1984:164). Strikt genomen moeten deze preciserende definities als een *specifieke variant* van de stipulatief-lexicale definities worden beschouwd. De preciserende definitie is een mengvorm van het stipulatieve en het lexicale definitietype, die wordt gebruikt voor het nader omschrijven van de betekenis van woorden die in het conventionele taalgebruik een vage betekenis hebben (Copi 1982:142; De Groot en Medendorp 1986:161). Het begrip 'stipulatief-lexicale definitie' is dus algemener dan het begrip 'preciserende definitie'. In Schoonbroods visie kunnen preciserende definities ook worden gebruikt voor het opheffen van lexicale ambiguïteit (Schoonbrood 1984:163). Hij lijkt in dit opzicht 'preciseren' met 'specificeren' te verwarren (vgl. Naess 1978:30).

Crawshaw-Williams lijkt het type van de stipulatief-lexicale definities op het oog te hebben wanneer hij stelt dat definities contextueel gebonden moeten zijn (1957:16).

Dit is waarschijnlijk de reden dat Robinson stipulatief-lexicale definities niet als apart type in zijn indeling opneemt.

De term *taalgebruiksverklaarder* is geïntroduceerd door Van Eemeren en Grootendorst (1982:289).

Stipulatief-lexicaal definiëren moet niet worden beschouwd als het uitvoeren van een taalhandeling die *prectes* tussen een beweerder en taalgebruiksverklaarder in ligt. Het bewerende aspect van de taalhandeling staat ten dienste van het taalgebruiksverklarende aspect; verduidelijking van het eigen taalgebruik is immers de aanleiding voor het geven van de definitie.

De eerste twee eisen zijn afgeleid uit mijn omschrijving van definiëren en de derde is afgeleid uit de classificatie van definities. De eerste eis kan bovendien worden verantwoord door erop te wijzen dat 1) definities waarvan niet duidelijk is dat het termdefinities zijn, gemakkelijk kunnen worden geïnterpreteerd als zaakdefinities of existentiële beweringen en dat 2) voor zaakdefinities en existentiële beweringen andere regels gelden dan voor termdefinities (zie ook Robinson (1972:147).

Bij het beoordelen van het gebruik van definities moet een onderscheid worden gemaakt tussen de keuze van een bepaald type definitie en de manier waarop dit type is toegepast, dat wil zeggen *geformuleerd*.

Bibliografie

- Copi, I.M.
1982 *Informal Logic*. New York.
Crawshaw-Williams, R.
1957 *Methods and Criteria of Reasoning. An Inquiry into the Structure of Controversy*. London.
CRM
1980 *De zorg voor de omgeving. Probleemstellingennota 'beeldende kunsten & bouwkunst' ten behoeve van het Coördinatie Overleg van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk*. 's-Gravenhage.
Dale, van,
1984 *Groot woordenboek der Nederlandse taal*. Elfde druk. Utrecht etc.
Eemeren, F.H. van, en R. Grootendorst
1982 *Regels voor redelijke discussies. Een bijdrage tot de theoretische analyse van argumentatie ter oplossing van geschillen*. Dordrecht.
Eemeren, F.H. van, R. Grootendorst en T. Kruijer
1981 *Argumentatietheorie*. Utrecht etc.
Eemeren, F.H. van, R. Grootendorst en T. Kruijer
1986 *Drogredenen*. Argumentatieleer 2. Groningen.
Groot, A.D. de, en F.L. Medendorp
1986 *Term, Begrip, Theorie. Inleiding tot significante begripsanalyse*. Meppel etc.
Kahane, H.
1978 *Logic and Philosophy. A Modern Introduction*. Belmont.
Kempers, B.
1987 *Kunst, macht en mecenaat. Het beroep van schilder in sociale verhoudingen. 1250-1600*. Amsterdam.

Naess, A.

1978 *Elementaire argumentatieleer*. Baarn.

Oosterle, J.A.

1963 *The Art of Defining and Reasoning*. Englewood Cliffs (N.J.).

Rescher, N.

1964 *Introduction to Logic*. New York.

Robinson, R.

1972 *Definition*. Oxford.

Schoonbrood, C.A.

1984 'Definitie'. In: R.C. van Caenegem e.a. (red.), *Grote Winkler Prins Encyclopedie*, deel 7, p. 163-164. Amsterdam.

Searle, J.R.

1981 'Een taxonomie van illocutionaire handelingen'. In: F.H. van Eemeren en W.K.B. Koning (red.), *Studies over Taalhandelingen*, p. 145-174. Meppel etc.